

Plankor med målning från Lunderhage, Gottland.

Genom tillmötesgående från styrelsen för friluftsmuseet i Bunge vid Fårösund på norra Gottland har Nordiska Museet fått förvärfa ett par plankor, »bular», med gamla målningar.

Bunge museum fick, då det inköpte ett hus från Lunderhage i Fleringe socken, jämväl en del virke från en ladvägg för att komplettera den inköpta byggnaden. Åtskilliga af bälarna ibland detta virke voro på insidan kritslammade och målade med numer i de flesta fall mycket illa farna bilder. I ladväggen sutto dessa bälur utan något sammanhang, blandade med andra, som saknade målning och ej voro särdeles gamla. Det var således tydligt, att de målade voro rester från en äldre byggnad, som lagts in i ladans väggar. Man upplyste mig, då jag för några år sedan besökte Lunderhage, att dessa målade bälur skulle ha kommit från en högstuga på gården, en byggnad, om hvars användning den yngre generationen ej kunde ge fullt klart besked. I en reseberättelse från A. Engdahl, som för Nordiska Museets räkning i början af 1880-talet reste på Gottland, finnes emellertid uppgiften, att ett dylikt hus kallats gäststuga eller »haugstugu», ett ord, som han öfversätter med högtidsstuga. En dylik ägdes af gårdens parter gemensamt och användes i hvardagslag af dessa som klädkammare.

Väggarna i högstugan på Lunderhage ha varit konstruerade på ett för Gottland vanligt sätt med »hornstockar» och liggande plankor som fyllning. En bild af en dylik konstruktion visar t. ex. fig. 2 i mitt meddelande om lambgiftar på Gottland.¹ En till museet förvärfvad, skulpterad »hornstock» ur en dylik konstruktion finnes afbildad bland förvärfven till museet under år 1908; nämnda »hornstock» är emellertid kommen från södra delen af ön.² Delar af en dylik konstruk-

¹ S. Ambrosiani, Lambgiftar, Fataburen 1909 s. 235 f.

² Redogörelse för Nordiska Museets utveckling etc. år 1908, fig. 1, i Fataburen 1909.

tion från en vägg till en högstuga vid Biskops i Bunge på norra Gottland ägas jämväl sedan ett par år af Nordiska Museet.

Det är två bålar, »bular», ur en sådan vägg, som kommit från Lunderhagebyggnaden, (inv. 115,645). En sådan planka är gjord af en med yxa bilad, klufven stock, så att den fått den form, som fig. 1 utvisar. Å bilden ser man äfven, huru den tar sig ut i genom-

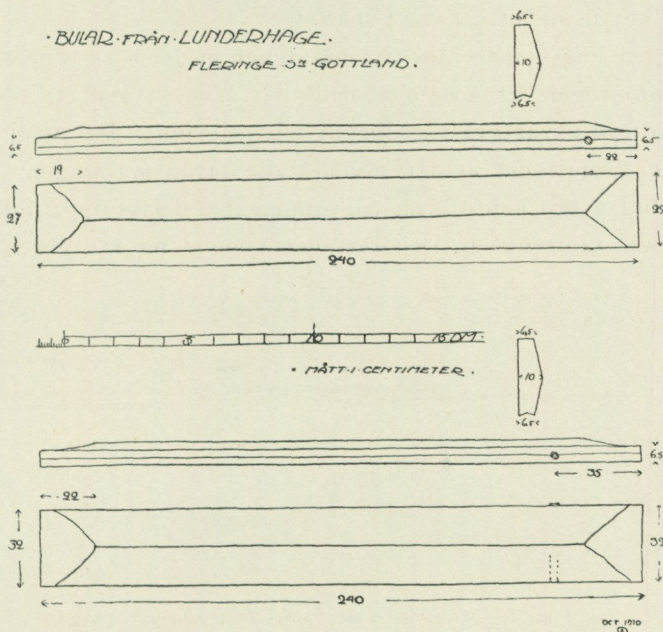

Fig. 1. »Bular» från Lunderhage, Fleringe sn, Gottland.

skärning. Båda bularna äro nu 2,4 m. långa, men påtagligen förkortade vid insättningen i ladväggen. Facetteringen är nämligen endast ursprunglig och väl huggen i ena kortändan på den smalare af bålarne; eljest är den af yngre datum och klumpigt utförd. Den större bulen är 320 mm. bred, 110 mm. tjock, i smalsidan 60 mm.; den mindre 290 mm. bred, 100 mm. tjock och 65 mm. i smalsidan.

Då bålarne i byggnaden varit placerade i liggande ställning, ha de för att hålla bättre samman, varit urkälade å den sida, som hvilar på den underliggande bålen. Mellan »bularna» har man stoppat mossa, som här märkvärdigt nog är tjärad, för att få väggen så tät som

möjligt. Detta var i hög grad behöfligt för att hålla kylan ute, då väggen hvarken utvändigt varit brädbeklädd eller invändigt försedd med panel eller tapeter. Dekorationen är ju invändigt anbragt direkt på träet! Å de båda Lunderhagebularna finnes ej obetydligt af denna tätmosa kvar. För att hålla ihop närliggande bular, finnas dymlingar, nu endast en i hvar sida, men då plankorna äro afkortade, kunna de ju ha varit flera.

Väggen har preparerats till målningen medelst en tunn kritslamning. Målningen är sedan å de bular, som kommit till Nordiska Museet, utförd i svartgrått, rödbrunt och gulbrunt. Det är ej mycket, som ännu framträder af den mycket illa farna målningen. På den smalare bulen äro konturerna till ornamenten delvis uppritade i träet med ett hvasst instrument. Dekoreringen å denna, fig. 2, utgöres i midten

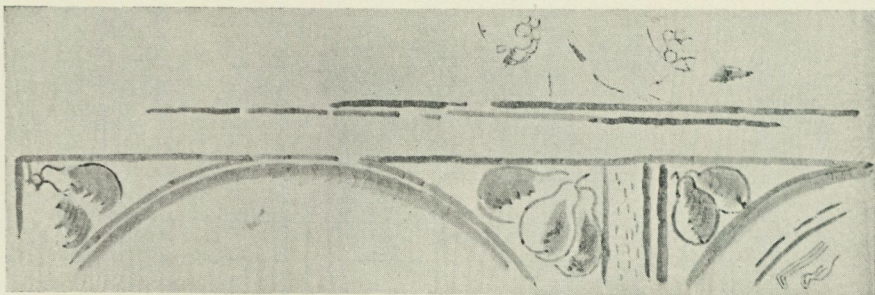

Fig. 2. Målning å en »bul» från Lunderhage.

af en bandlist. Därunder synas öfre delar af kvadratiska fält med inskrifna cirklar och med päron i svicklarna. Denna dekor är utförd i rödbrunt med gulbruna schatteringar å päronen. Ofvanför bandlisten vidtaga nu nästan utplånade målningar i mörkbrunt, grått och svart. Endast några drufklasar kunna tydligt urskiljas. — På den större bulen kan numer endast urskiljas stiliserade, gräsbevuxna kullar, som hört till ett i öfrigt utplånadt landskap. De äro utförda i svart och rödbrunt.

Dylik terräng påminner jag mig ha sett å målningarna i det s. k. Båatska grafkoret i Sorunda kyrka i Södertörn.¹ Dessa äro

¹ G. Upmark, Målningarna i Sorunda kyrka i Södertörn, i Svenska Fornminnesföreningens tidskrift bd. X s. 269 ff. Fotografier och kalkar i Statens Historiska Museum.

daterade med året 1549. Vi ha således uti detta år en hållpunkt, som anger den tid, då man brukade dylik stiliserad terrängframställning i Sverige. Att emellertid rena allmogemålningar som dessa från Lunderhage ej nödvändigt till tiden sammanfalla med af verkliga konstnärer utförda dekorativa arbeten, vet hvar och en, som sysslat med denna sida af svensk odlings historia.

I fråga om Lunderhagestugan finnes emellertid ingenting, som talar emot, att dess dekorativa utstyrsel skulle kunna vara så gammal som från 1500-talets senare del.

Det är, som af bilden framgår, ej så särdeles mycket kvar af målningen, att man kan urskilja en tydlig scen. Stort mer finnes ej heller kvar på de olika bälarna, som ännu förvaras i frilufsmuseet i Bunge. Det stora intresse, som är förknippadt med dessa bälars dekoration, ligger ej heller i möjligheten att å dem urskilja

Fig. 3. Målning å en »bul» från Lunderhage.

någon bildframställning från en kanon, som vi säkerligen bättre känna på andra vägar, utan snarare däruti att de äro bland de äldsta kända, i Nordiska Museet de äldsta bevarade, från nordiska allmogebyggnader, som bära direkt vittnesbörd om, att bönderna i vårt land haft sina stugor åtminstone »haugstugu», »högtidsstugan», där gillena firades på gården, rikt dekorerade med målningar. I ett landskap som Gottland, där medeltidskyrkornas väggar varit fyllda med målningar, där det medeltida kyrkoinventariet prunkat i ljusa färger, har man naturligen att vänta, att de rikare bland bönderna, som ju fingo bekosta kyrkornas utsmyckning, också själfva skulle följa samma mod i sina hem, särskildt i gilles- eller högtidsstugan. I dessa stockar äga vi dokument, som visa, att så verkligen ägt rum, och därför äga de för oss ett stort kulturhistoriskt värde.

—a—i.